

**SAVREMENA NACIONALNA
BIBLIOTEKA?
DA, ALI NE U VIJEĆNICI!**

*

**MODERN NATIONAL LIBRARY?
YES, BUT NOT IN VIJEĆNICA**

Akademik Ivan Štraus, arhitekt

UDK 727.8.011.1/2 : 027.54] (497.6 Sarajevo)

Sažetak:

Autor iznosi svoje stajalište o rješenju prostornog problema NUBBiH. Ovaj problem već dugo i studiozno analizira, posebno zbog toga što je bio autor idejnog rješenja za novi objekat NUBBiH 1979. godine.

Ključne riječi:

Vijećnica, rekonstrukcija, nova zgrada biblioteke.

Summary:

The author expresses his opinion about solution of NUL BiH space problem. He has been studiously analysing this problem for a long time, especially because he is an author of conceptual design of a new NUL BiH building from 1979.

Keywords:

Vijećnica – City Hall, restoration, new library building.

1.

U funkcionalnoj organizaciji visoko rangirane Narodne i univerzitetske biblioteke, kakva je nophodna Bosni i Hercegovini i Sarajevu, najveća pažnja mora se usmjeriti ka optimalnom rješenju tri osnovne grupacije prostora unutar Biblioteke - 1. prijemu, obradi i katalogizaciji bibliotečkog fonda;

2. njegovom deponiranju u odgovarajućim skladišnim prostorima; i 3. velikim, manjim i specijalnim prostorima namijenjenim korištenju knjižnog fonda u samoj Biblioteci; uz čitav niz pratećih prostora većinom u kontaktnim zonama osnovnih grupacija.

Doprema knjiga, periodike i novinskih izdanja svih izdavača sa teritorije države, kamionetima i

kombijima, je svakodnevna i to je norma na osnovu koje se organizira ukupna prijemna služba i dimenzioniraju neophodni prostori za njen složen posao. Rad na prijemu, privremenom uskladištenju, obradi i katalogizaciji knjižnog fonda je obiman i odgovoran posao ne malog broja stručnog osoblja. Stalno uskladištenje knjižnog fonda zahtijeva prostrane i klimatizirane prostore sa konstantnom temperaturom i vlažnošću zraka, zaštićene od direktnog osunčanja i eventualne vlage, podijeljene po oblastima, te sa najsavremenijim mehaniziranim unutrašnjim transportom knjiga koji skladišta povezuje, s jedne strane sa prijemnom službom, a sa druge strane sa prostorima čitaonica i centrom za izdavanje knjiga vanjskim korisnicima usluga Biblioteke.

Prostori čitaonica obavezno čine kompaktni blok, za sve korisnike bibliotečkih usluga okupljenih oko prostora ili u blizini centralnog ulaznog hola. Svaka od čitaonica zahtijeva ispravnu organizaciju prostora, efikasno prirodno i vještačko osvjetljenje svih čitalačkih mjesta, dovoljnu količinu zraka po jednom čitaocu putem sistema klimatizacije ili vjetrenja, izuzetnu zvučnu izolaciju od vanjske buke, te jednostavan i brz transport knjiga - od skladišta do čitaonica i obratno - pomoću savremenog sistema telelifta ili slično. Grupacija čitaonica zahtijeva jasan, pregledan, kratak i mehaniziran unutrašnji promet čitalaca (ukoliko su čitaonice raspoređene po etažama), vodeći računa o prevozu starijih osoba i čitalaca koji koriste invalidske pokretne stolice, te sigurnosnom sistemu i mogućnostima brze evakuacije čitalaca van objekta.

Centralni ulazni hol oko sebe okuplja centar za informacije, katalog i izdavanje knjiga vanjskim korisnicima Biblioteke, sale za predavanja, projekcije, muzičke izvedbe ili druga okupljanja iz programa djelatnosti Biblioteke, manji izložbeni prostor i antikvarnicu knjiga, pravilno dimenzionirane garderobe i sanitarije, te na pogodnom mjestu u ukupnoj funkcionalnoj organizaciji Biblioteke - i sa posebnim ulazom - ne mali broj radnih prostora za bitne i prateće naučno-stručne i organizaciono-administrativne aktivnosti svake

Navedeno je samo ono što je najbitnije prilikom programiranja i projektiranja, izgradnje i opremanja savremene zgrade Nacionalne biblioteke koja bi trebala da zadovolji sve veće potrebe Bosne i

Hercegovine, njenih univerziteta i glavnog grada Sarajeva; narodne biblioteke kao svojevrsnog hrama bosanskohercegovačke kulture, književnosti, historije i umjetnosti. Sve rečeno i dosta toga što je ostalo postrani, ne zato što je sporedno jer u biblioteci visokog rejtinga ništa nije sporedno, zasnovano je na veoma dobrom i dugogodišnjem poznavanju problematike prostorne, funkcionalne i tehnološke organizacije biblioteke državnog ili regionalnog značaja, te obilaska biblioteka sličnog i znatno većeg prostorno-funkcionalnog obima nego što je to potrebno Sarajevu i Bosni i Hercegovini: stara i nova Nacionalna biblioteka u Parizu, biblioteka Univerziteta u Nanteru, nacionalne biblioteke u Rimu i Berlinu, pokrajinske biblioteke u Kelnu i Minhenu, nacionalne biblioteke u Zagrebu, Ljubljani, Skopju i druge.

Skoro redovno, u svakom susretu sa inostranim bibliotekarima, čula je napomena da je neophodno voditi računa o dogradnji skladišta knjiga koja, kad-tad, u razvoju svake biblioteke bude neminovna.

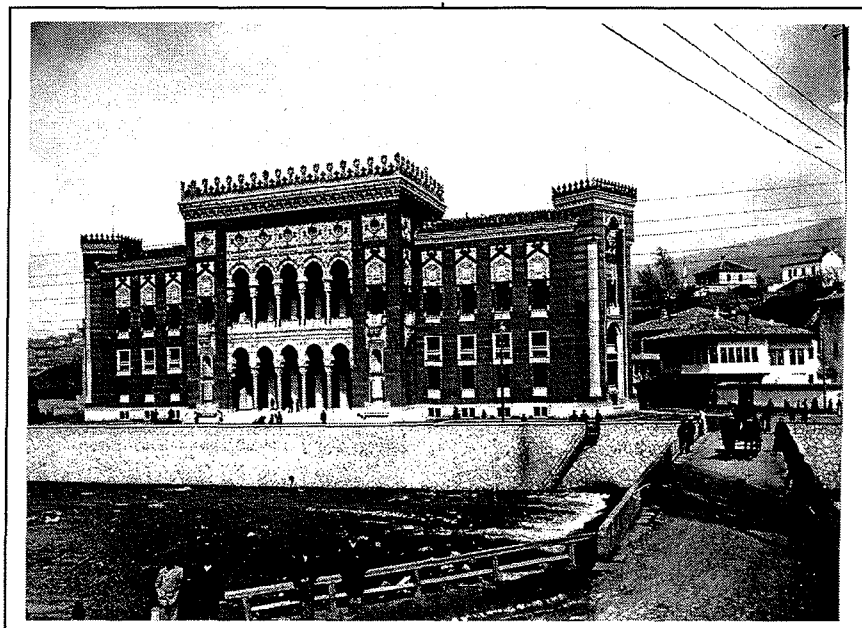
2.

Prije 107 godina - 1896. godine - završena je izgradnja zgrade Gradske vijećnice na rubu usitnjene i slobodno formirane urbane strukture sarajevske čaršije. Lokaciju za gradnju u obliku trokuta maksimalno je pokrio objekat javne gradske funkcije iz čega je i sam dobio trokutni tlocrtni oblik svih etaža. Uske okolne ulice i još uži pješački potezi uz objekat, te visoko podignuta niveleta prizemlja, doprinijeli su neprijatnom utisku monumenta čiji podrumski prozori nikada nisu bili privlačni prolaznicima.

Tom neprijatnom utisku nije pomoglo ni nastojanje arhitekta Witteka da se u oblikovanju objekta posluži dekorativno-plastičnim detaljima viđenim na njegovim putovanjima u Kairo i po Španiji. Istina, ostvario je unikatnu reprezentativnu zgradu u pseudomaurskom stilu u srcu Sarajeva, stilu koji niti je utemeljen na graditeljskom naslijeđu Bosne niti je bio u duhu evropskih arhitektonskih stilova tog vremena, stilu koji je tih godina, uz nekoliko manjih objekata po Bosni, nametnut kao arhitektonski izraz egzotične austrougarske pokrajine Bosne i Hercegovine.

Ovaj urbano-oblikovani nesporazum može se uporediti sa nesporazumom u Rimu - spomenički monument kralju Vitoriju Emanuelu, na rubu zadivljujućih ostataka rimskog Foruma, ili sa primjerom nesporazuma u Varšavi - Dom kulture u socrealističkom maniru kao poklon SSSR-a bratskom narodu Poljske (!?), koji nije vodio računa ni o budućem urbanom konceptu Varšave ni o savremenim arhitektonskim stremljenjima u Evropi kojoj je Poljska uvijek pripadala. Paradoksalno je, ali svi ovi urbano-likovni nesporazumi, kao i mnogi drugi, često su ilustracije tih gradova, od poštanskih razglednica do relevantnih enciklopedija.

Prvi put sam unutrašnjost Vijećnice upoznao sredinom pete decenije prošlog vijeka. Tom prilikom me impresionirao šesterokutni ulazni hol sa imperijalnim stepeništem, visoko podignutom galerijom po cijelom obodu hola, te zadivljujućom visinom koja se završava staklenom kupolom. Izbor i kvalitet materijala u holu davao je Vijećnici visoku likovnu vrijednost kojom se izdvajala od drugih javnih objekata austrougarskog perioda.

Bila je impresivna i velika dvorana sa centralnom prostranom lođom iznad ulaznog trijema i pogledom na pitome mahale koje su silazile niz obronike Trebevića do same čaršije. Izuzev klasično organizirane vijećnice za zasjedanje gradskog vijeća i još par dobro dimenzioniranih prostora na katu, tlocrti svih ostalih prostora bili su rezultat sukoba vanjske tlocrtne šeme i unutrašnje osnove osmougaonog hola. Neki od njih i do apsurdna.

Sredinom tog desetljeća, u prostore Vijećnice, po odluci tadašnje republičke vlade, počelo je useljavanje Narodne biblioteke Bosne i Hercegovine kao *privremeno rješenje*. Ta privremenost, svjedoci smo, trajala je do tragične opsade Sarajeva. U međuvremenu, 1970. godine raspisan je javni jugoslavenski natječaj za novu zgradu biblioteke i od tada sam imao potpuni uvid u sve lošije uvjete u kojima su radili bibliotekari i stalnom povećanju knjižnog fonda u potpuno neuslovnoj zgradi Vijećnice, od podruma do tavana. Uz sve to, bio sam svjedok nerješivog problema očuvanja deponovane građe usljed nedostatka sistema klimatizacije, te nemogućnosti rješenja transporta knjiga unutar biblioteke, sigurnosnih trezora za izuzetno vrijedan dio knjižnog fonda, savremene protupožarne zaštite, brze evakuacije osoblja i čitalaca, kao i niz drugih mjera zaštite u savremenim bibliotekama visoke kategorije.

S vremena na vrijeme nade u bolje dane za Narodnu biblioteku BiH podgrijavane su dodjelama raznih lokacija za novu zgradu, izradama idejnih projekata i arhitektonskih koncepcija savremene, funkcionalne, organizirane i opremljene nove zgrade biblioteke, po pravilu praćenih posjetama upravo izgrađenim nacionalnim bibliotekama, optimističkim izjavama odgovornih pojedinaca i tekstovima u štampi o boljoj budućnosti sarajevske biblioteke.

Nažalost, i pored jednog arhitektonsko-urbanističkog natječaja i dva ozbiljna projekta za biblioteku na dvije različite lokacije, Bosna i Hercegovina je, kao jedina bivša republika ex-Jugoslavije, ostala bez savremenog objekta Nacionalne biblioteke. Nisu pomogli ni svi stalni naponi šest sposobnih, odgovornih i obrazovanih direktora biblioteke tokom više od trideset godina njihovih mandata, niti zalaganja brojnih osoba iz miljea kulture i politike, upornih u nastojanju da se ideja o izgradnji ostvari. Kao odgovori njihovim upornim nastojanjima ili opravdanja za odlaganja

izgradnje bila su podsjećanja da "... *treba čekati bolja vremena*", ili "... *imate cijelu Vijećnicu*", ili češće u ispričama da je "... *izabrana lokacija opterećena visokim troškovima rušenja postojećih objekata*". Kako su godine prolazile, pogotovo tokom opsade Sarajeva, nisam se mogao oteti dojmu da je izgradnja Narodne biblioteke Bosne i Hercegovine godinama na taj način namjerno i organizirano opstruirana.

3.

I danas stojim iza riječi koje sam, na dan kada je gorjela Vijećnica / Narodna biblioteka Bosne i Hercegovine, zapisao u svom dnevniku "Arhitekt i barbari" (Izdavač: Međunarodni centar za mir, 1995. godina). Nisam promjenio ni svoj odnos prema Vijećnici kao izuzetnom arhitektonskom reperu u slojevitom graditeljstvu Sarajeva, prepoznatljivom, unikatnom i impresivnom reprezentantu u 500-godišnjem razvoju urbane i arhitektonske misli na našem tlu. Zato je veoma značajno za Sarajevo i Bosnu i Hercegovinu obnoviti Vijećnicu bez pomisli na izmjenu njenog prvobitnog likovnog izraza ili funkcionalne šeme njenih tlocrta i presjeka. Jasno imajući na umu, od starta obnove pa nadalje, da Vijećnica nikada nije bila rješenje za funkcionalnu organizaciju Nacionalne biblioteke, a pogotovo to ne može biti u današnjem vremenu izuzetno složenih zahtijeva savremenog bibliotekarstva, nabrojanih u poglavlju 1. ovog teksta, i visokih normativa koje mora zadovoljiti svaka nacionalna biblioteka da bi se ravnopravno uključila u mrežu značajnih evropskih biblioteka.

Često dobronamjerno nastojanje predstavnika vlasti i kulture, od rata naovamo, da se obnova zgrade Vijećnice realizira kao obnova institucije Narodne biblioteke Bosne i Hercegovine, zasniva se na iluziji bez pokrića, ili naivnosti po kojoj bi UNESCO bio glavni donator njenog obnavljanja. To je, istovremeno, i svjesno pristajanje, ili nesvjesno usljed nedovoljnog poznavanja problematike savremenog bibliotekarstva na nivou nacionalne biblioteke, na ponovnu *privremenost iz 50-ih godina* u već poluvjekovnom problemu smještaja biblioteke. Istovremeno, to je računica koja proizilazi iz našeg mudrijaškog ponašanja u maniru *jednim udarcem dvije muhe*. Dakle, i Vijećnica i Nacionalna biblioteka. Pri takvoj kalkulaciji o donatorima koji bi se upustili u veoma brzu, skupu i rizičnu rekonstrukciju i obnovu Vijećnice zaboravljaju se već dokazana sprostost donatora u

obnovi Starog mosta u Mostaru, naši apeli za pomoć u izgradnji Memorijalnog centra u Potočarima, ili od nekog obećanu izgradnju koncertne dvorane na Marijindvoru. Ukoliko bi se, kojom slučajem, rezultati napora oko donacije završili pozitivno, dobili bismo obnovljenu Vijećnici, ali i Nacionalnu biblioteku Bosne i Hercegovine, ponovo nasilno ugaranu u apsolutno neuslovne prostore, i tako improvizirano stanje za dugi vremenski period bilo bi prepušteno osoblju biblioteke i njenim korisnicima. Po drugi put u njenoj relativno kratkoj historiji!?

Nažalost, potrebno je često ponavljati istine da bi one stekle pravo građanstva među osobama koje se, očito je, ne mogu pohvaliti da su baš o svemu iz domena savremenog bibliotekarstva informirane, bez obzira na njihov društveni položaj koji je u suštini privremen. Zato nije na odmet podsjećanje da je *Bibliothèque nationale de France* preselila u novu zgradu i napustila skoro trojekovni krov pod kojim više nije mogla sa uspjehom i odgovornošću ispuniti sve izraženije potrebe francuske kulture, nauke, književnosti, filozofije, povijesti, arheologije, geografije, muzike, filma i drugog u neuslovno opremljenim prostorima, nepovoljnim uslovima rada i istraživanja, sa nedovoljnom brzinom uvida u tražene knjige, priručnike, informacije i slično.

U manjem obimu, ali iz istih razloga, *Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu* godine 1995. uselila se u novu, savremeno opremljenu zgradu, napuštajući raniju zgradu Nacionalne i sveučilišne knjižnice namjenski izgrađene prije samo osam desetljeća - godine 1913.

Bilo bi zaista neprimjereno da bilo ko ovaj tekst protumači kao moje protivljenje rekonstrukciji i obnovi Vijećnice. Zgradu je potrebno obnovom vratiti u prijašnje originalno prostorno i oblikovno stanje, a pri tome rekonstrukcijom u potpunosti poštivati njene ranije vanjske i unutrašnje dekorativno-plastične detalje i izvesti ih u materijalima originala. U obnovljenu zgradu Vijećnice moguće je smjestiti jednu ili više funkcionalnih cjelina čiji je značaj adekvatan značaju objekta - najlogičnije, prostore gradonačelnika i uprave grada - ali samo ne funkciju Narodne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine. To bi bilo u interesu sigurnosti i očuvanja dragocjenog i obimnog nivoa organizacije profesionalnog, naučnog i stručnog rada, te u interesu očuvanja obnovljene zgrade Vijećnice kao izuzetnog spomenika graditeljskog naslijeđa i kulture unutar burne bosanskohercegovačke historije.

* *

